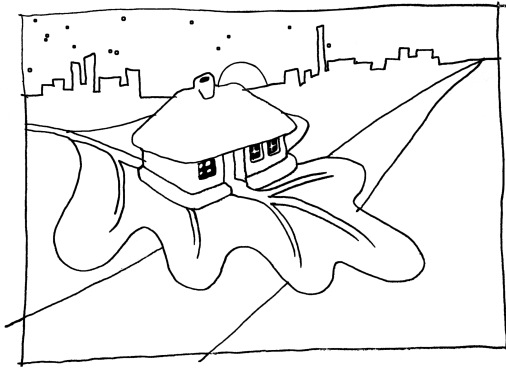

МИХАЙЛО ІЛЛЕНКО

**Толока.
Краєвид з вікна
хати**

ХАРКІВ
«ФІЛІО»
2020

Пролог

Бориспільська траса. Вечір. Сучасна автомобільна траса. У двох напрямках летять машини. Шум машин поступається звукам танго (у виконанні старенького патефону). Високо над автомобільною трасою серед дубового листа, ...не помітна з землі, прилаштувалася маленька ХАТИНКА.

СИМВОЛІКА, АРХЕТИПИ, МЕТАФОРИЧНИЙ, ОБРАЗНИЙ РЯД
Хата (іграшкова хатинка) над Бориспільською трасою відсилає глядача до співу, який вважається українською народною баладою. «Ой горе тій чайці небозі, що вивела чаєняток при битій дорозі» (слова і музика Гетьмана України Івана Мазепи).

Тема гнізда при дорозі часто повторюється у фольклорі, а також у віршах, відтворюючи образ чайки, її гнізда і чаєнят, яким доводиться жити «під копитами історії», так само, як Україні на межі між західною та східною цивілізаціями.

Далеко на обрії — силует міста. Вікна ХАТИНКИ світяться. Двері відкриті. Всередині рух.

ГОЛОС КАТЕРИНИ

Перша ХАТА прожила недовго. Її підпалила блискавка. Ти бачив. Друга загинула випадково. Просто виросла не на тому місці і не в той час. Третю ХАТУ забрав вітер. У різних місцях підіймалися мої ХАТИ. Всі не пригадаю. Навіть в Криму довелося збирати толоку. Це вже після Чорнобиля... Сам знаєш: вік української ХАТИ короткий — від війни до війни, але зараз про інше... Хочу попросити тебе...

Хата Катерини. Ніч. КАТЕРИНА підходить до ікони в кутку кімнати. КАТЕРИНА в кімнаті сама, якщо не звертати уваги на собаку ЛАТКУ. Звичним, безпомилковим рухом КАТЕРИНА дістає з кутка за іконою маленьку книжечку.

СИМВОЛІКА, АРХЕТИПИ, МЕТАФОРИЧНИЙ, ОБРАЗНИЙ РЯД
У літературі назва «Захалівна книжечка» вживається для означення книжечок-збірників творів Шевченка. Один з віршів «Захалівної книжечки» написаний 1848 року під час перебування поета на острові Кос-Арал. Відоме видання віршів Тараса Шевченка «Мала книжка» за форматом дуже схоже на кишеньковий молитовник. Зберігання книжки за іконою і зачитування з неї вірша Шевченка «Молитва» ототожнює рядки Шевченка з Богоданним текстом (Біблійний мотив).

КАТЕРИНА розгортає «Захалявну книжку», але читає, не підглядаючи в текст — напам'ять. КАТЕРИНА звертається до ікони Божої Матері.

КАТЕРИНА

Зло починаючих спини,
У пута кутії не куй,
В склепи глибокі не муруй.

У кімнаті порожньо. Лише ліжко і стілець. Звучать слова віршу Тараса Шевченка «Молитва». Ніч. Собака ЛАТКА не заважає КАТЕРИНИ, не порушує тишу.

КАТЕРИНА

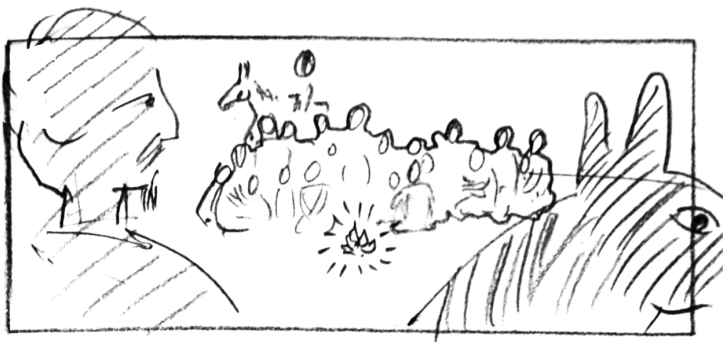
А доброзичдущим рукам
І покажи, і поможи,
Святу силу ниспошли.

З ікони на КАТЕРИНУ і ЛАТКУ дивиться Божа Матір з немовлям.

КАТЕРИНА

А чистих серцем? — Коло їх
Постави ангели свої
І чистоту їх соблюди.

А всім нам вкупі на землі
Єдинодуміє подай
І братолюбіє пошли.

СТЕП

Нічний степ стереже кам'яний скіфський воїн. Гурт жінок і дівчат стережуть собаками, наче отару або табун.

Охоронці чекають команди від двох вершників, які у світлі вогнищ вибирають собі на втіху пару красунь з трьох десятків бранок. Охорона батогами підіймає отару. Жінки та дівчата не відривають поглядів від вершників. Жінки ховають дівчат, але марно. Вершники кружляють навколо отари, вибираючи собі здобич.

КАЙСАК-БАБАЙ нарешті вказує на одну з дівчат. У відповідь на опір охоронець заспокоює дівча шкіряним ногаєм, а разом нею — і старшу жінку, яка не віддає доньку охоронцям. КАЙСАК-БАБАЙ перекидає дівча через гриву коня, заламує руки.

Другий вершник тим часом вже «хрестить» арканом іншу неслухнянку — КАТЕРИНУ.

КАЙСАК-БАБАЙ сміється і розвертає коня. Він зникає в темряві разом із бранкою.

Другий вершник, накинувши зашморг на шию КАТЕРИНИ, тягне її з кола, окресленого вогнищами, у ніч.

КАТЕРИНА задихається — вершник не послабляє аркана, щоби дівчина не могла розпустити зашморг. КАТЕРИНА рветься на волю — у ніч, у степ. Зашморг тягне її слідом за вершником. Вершнику добре знайома ця весела гра — приборкати дике перелякане лоша, яке ледь тримається на ногах. Лише КАТЕРИНА падає на землю, зашморг підіймає її на ноги. Вершник сміється — то попускає аркан, то натягує його.

На якусь мить зашморг послаблює свій тиск. КАТЕРИНА кидається за куц. Їй вдається заплутати аркан в колючих гілках. Вершник повертається. Слухняний кінь долає останні кроки до КАТЕРИНИ.

Вершник бачить дівчину крізь листя і лише тоді помічає, що це не дівчина, а хлопець.

Але пізно — у місячному сяйві блимає лезо коси, прошивши вершника наскрізь...

Гупає в траву мертвечина, і знову тихо в степу...

ВАСИЛЬ

Катерино...

Не вірить КАТЕРИНА, але відгукається шепотом на шепіт:

ЗМІСТ

Від Автора	3
ТОЛОКА — ПОДОРОЖ ПЕРША	11
Пролог	13
Степ	16
Перша ХАТА Катерини	24
Друга ХАТА	30
Третя ХАТА	34
Четверта ХАТА	44
Переправа	50
ТОЛОКА — ПОДОРОЖ ДРУГА	87
Пролог	89
Переправа (продовження)	91
Четверта ХАТА (дуб з ХАТИНКАми)	97
П'ята ХАТА	115
Шоста ХАТА (1918)	128

ТОЛОКА — ПОДОРОЖ ТРЕТЯ	135
Пролог	137
Сьома ХАТА	140
Новобранці	146
Восьма ХАТА	148
Дев'ята ХАТА	153
Потоп 1	162
Потоп 2	164
Десята ХАТА	167
Одинадцята ХАТА	173
Котедж	178
Похорон ХАТИ	183
Новосілля	185
Поїздка на Запорозжі	191

ТОЛОКА — ПОДОРОЖ ЧЕТВЕРТА	197
Пролог	199
Котедж (розмова втрюх)	200
Міст (аварія)	209
Чорнобильська зона (дитячий котедж)	225
Кримський канал	226
Дванадцята ХАТА	227
Епілог	243